O složitém životě slavných loutek

Spor mezi Helenou Štáchovou a plzeňským městským ústavem sociálních služeb o práva na Spejbla a Hurvínka připomíná jistou pohádku Boženy Němcové. Mladý zlatník potřebuje rozpovídat němou princeznu a položí jí otázku: „Řezbář vyřezal pannu, krejčí na ni ušil šaty, ale mluvec jí dal řeč. Komu nyní ta panna náleží?“

MARIE HOMOLOVÁ

LN: Jak byste odpověděla vy?
Pro zjednodušení bych ráda odpověděla, že naše panny či spíš panáci Spejbl a Hurvínek náleží profesoru Josefu Skupovi, ale nemluvila bych pravdu. Všechno je daleko složitější. Postavu Spejbla vymyslel a vyřezal Karel Nosek. Traduje se, že ho k tomu inspiroval náčrtek, který Skupa namaloval na balicím papíru. Náčrtek není právně kvalifikován jako autorské dílo, ale i kdyby byl, Nosek se ho nedržel.

V sedmdesátých letech v jednom rozhovoru Nosek dokonce vyprávěl, co Skupovi tenkrát řekl.: „Pane profesore, tak, jak jste to namaloval, to vám nemůžu udělat. Já nemám ten vercajk, abych tu plastiku provedl, a potom, podívejte se na to, vždyť se toho budou děti bát.“ A rok nato loutku vyrobil podle vlastních představ. Tak v roce 1919 přišel Spejbl na svět.

Nic takového, jako je fenomén Spejbla a Hurvínka, neexistuje. Vezměte si jen to, že Hurvajs má svoji planetu a měl svoji lokomotivu. To se žádné loutce nikdy nestalo. Existuje padesát cédéček, knížky, film, televize, hraje se v zahraničí...

LN: Kde pak vzal synka?
Hurvínka vymyslel a vyrobil synovec Karla Noska, Gustav, a přinesl ho do divadla Skupovi jako překvapení. Také si sám loutku vodil. Jména, jak máme doloženo vlastním podpisem Skupy, dal Spejblovi a Hurvínkovi Skupův přítel a spolupracovník Šlais-Koval.

Hlas jim propůjčil Skupa, po něm přišel Miloš Kirschner, který s loutkami hrál dokonce o čtrnáct let déle než pan profesor, a třetí v řadě je Martin Klásek, který je hraje už stejně dlouho jako Skupa. Vodičů, kteří oběma loutkám dali ten nenapodobitelný pohybový rejstřík, se už vystřídalo nespočetně, právě tak, jako je nekonečná řada autorů, kteří pro ně psali.

LN: Ale i vy jste vždycky označovali za jejich otce Skupu.
Samozřejmě. A budeme to dělat dál. Z trojice jejich otců byl tím prvním, ale ne jejich autorem. Chtěli jsme ho uchovat v paměti a v úctě lidí a neznělo by nejlépe, kdybychom říkali: „Mluvič postav Spejbla a Hurvínka, které technologií, postavou a výtvarnou podobou opatřili Gustav a Karel Noskovi, jmény je obdařil Karel Koval a šatičky jim ušila paní ta a ta... Bylo by to směšné.

Tak jsme volili toto stručné označení, a jak vidět, vymstilo se nám to. Místo práce se zabýváme nechutnou soudní tahanicí, ve které musíme dokazovat autorství jiných a bořit tak nedobrovolně mýtus Skupy, který jsme s Milošem Kirschnerem a dalšími pomáhali budovat.

LN: Spejbl se narodil těsně po první světové válce, kdy loutkovému humoru kralovali Kašpárek a Škrhola. Skupa tenkrát chtěl z toho kruhu vykročit?
Skupa jako amatér chodil do Divadla feriálních osad, kde lidový loutkář Karel Novák hrál výpravné hry s princi a princeznami. Když se zrodila podivná figurka Spejbla, směl s ním Skupa vystupovat jen v přídavcích po představení. Spejbl dělal kotrmelce, cvičil na hrazdě, občas mu natřeli šosy fráčku syrečky a pustili na jeviště psa. Ten s ním cásal a dětičky se bavily.

Pak se v roce 1926 Gustav Nosek vrátil z návštěvy Prahy, kde ho zaujaly tehdy módní kabaretní trendy komických dvojic. Ference Futuristy, Járy Kohouta a tak podobně. Vyrobil si tedy neméně podivného chlapečka a zničehonic ho během Spejblových přídanek přivedli Skupovi na jeviště. Kluk měl bílou košilku, nesl si židličku a Skupa, který měl smysl pro humor, tou kašpárkovskou fistulí řekl: „Rukulíbám.“ A lidi se začali smát.

LN: Kdo vymyslel, že budou otec a syn?
Vlastně diváci, protože ti dva si byli podobní.

LN: Jaká tedy byla úloha profesora Skupy?
Ta nejdůležitější. Dal jim hlas. Fistulku Hurvínkovi a bas Spejblovi.

LN: Co pak do těch dvou vnesl Miloš Kirschner?
V padesátých letech procházelo Divadlo S+H velkou tvůrčí krizí. Co si počít s pánem ve fráčku a s klukem v šortkách v době brigádníků v teplácích a šátkovaných pionýrů? Skupovi chyběly nápady i autoři. On sám na rozdíl od Kirschnera autorsky zdatný nebyl. Navíc byl unaven, zdraví mu nesloužilo a už to vypadalo, že se blíží konec divadla.

Jenže sudičky měly se Spejblem a Hurvínkem jiné plány. Do divadla přišla parta mladých, nadaných lidí, kteří založili tvůrčí skupinu SALAMANDR. Jedním z nich byl i Miloš Kirschner. Přinesli novou poetiku, jiný obsah her, překvapivé moderní technologie. Kirschner navíc začal Skupu v rolích Spejbla a Hurvínka alternovat. Zprvu anonymně - on hrál a Skupa se chodil děkovat.

LN: Trvalo to dlouho?
Až do roku 1956, kdy už nebylo zbytí a Skupa Miloše oficiální listinou jmenoval a také publiku představil jako svého pokračovatele a nástupce.

Když pak divadlo mělo jet na Světový festival mládeže do Bukurešti, Skupa ležel v nemocnic,i a na první prezentaci do zahraničí tak musel jet Kirschner. Šel se tedy za panem profesorem poradit, jak to má hrát. A pacient vlídně odpověděl: „Hrej si to, jak chceš, oni tomu budou stejně houby rozumět.“

A Kirschner na festivalu hrál. Dokonce v mnoha jazycích. Sám jich dost uměl a s těmi, co neznal, mu pomohli jeho přátelé Hanzelka se Zikmundem, kteří s ním na festival jeli ve vlaku. Divadlo zvítězilo na celé čáře. Tam tedy Miloš začal tradici, ve které pokračujeme dodnes: Spejbl s Hurvínkem vždycky mluví jazykem země, ve které hostují.

LN: Kolik jich už je?
Za Miloše to bylo osmnáct jazyků třiatřiceti zemí čtyř kontinentů, my jsme s Martinem Kláskem doplnili jazyk devatenáctý, čínštinu.

Miloš tak okrajovému žánru, jakým tehdy loutkové divadlo bylo, prostě otevřel svět. A v něm velká operní divadla, slavná jeviště. Navíc ty postavy hodně změnil. Poněkud prostý, hospodský humor nahradil filozofií, metaforami o smyslu bytí, politikou. Od té doby nám ty loutky nastavují dost nemilosrdné karikující zrcadlo.

Kirschner režíroval, psal hry, ale taky posbíral řadu zlatých desek a dokonce jednu platinovou za prodej německých desek v zahraničí. A hlavně se, stejně jako Skupa, postaral o svého pokračovatele.

LN: Úspěch S + H u dětského publika stojí dost na tom, že synek bývá chytřejší než taťulda. Nezápasíte občas s problémem, jak zachovat humor i rodičovskou autoritu?
Bez humoru by Spejbl a Hurvínek nebyli Spejblem a Hurvínkem. Nadsázka a smích k nim patří. A rodičovskou autoritu bořit nechceme. Už proto je jejich vztah jiný v představeních pro dospělé a jiný v představeních pro děti. V těch je to otec, který se trápí se zlobivým dítkem. Podobně jako to děti znají z domova.

My se vyřádíme až před dospělým publikem.

LN: Jací jsou tam?
Spejbl by se dal nazvat typickým produktem své doby. Mluvčím ulice. Člověkem, kterému věci kolem něj nejsou lhostejné, a diskutuje o nich v hospodě u piva. I Hurvínek je dítětem své doby. V mnohém informovanější a pružnější než jeho rodič. Chybí mu zkušenost, ale nechybí mu potřeba provokovat. A tak klade tátovi podobně všetečné otázky, jaké naše děti kladou nám. A Spejblovi se na ně odpovídá stejně těžko jako nám.

LN: My jejich humoru rozumíme. A co ve světě?
Lidé jsou všude stejní, jen mají jinou „obalovou techniku“. Trochu jsme se báli Japonska, kde je postavení muže nedotknutelné. A my jim najednou vezli otce, který není vždycky vítězem. Ale do divadla tam chodí převážně ženy a ty si fakt, že se na úkor svých mužských protějšků můžou zasmát, vychutnaly. Nakonec se muži, kteří přišli, smáli taky. A to tak srdečně, že z jednoho turné se stala celá řada.

LN: Vaší doménou jsou ovšem Mánička a bábinka. Řekněte něco z jejich historie?
Mánička vznikla v roce 1930 a jako první ji mluvila paní Kreuzmannová. Po ní nastoupila Božena Welekoá. Když jsem v roce 1966 přišla do divadla já, ona právě odcházela do důchodu. A protože jsem měla fistulku a z rozhlasu a dabingu navíc dost velkou zkušenost s dětskou rolí, Máničku jsem zdědila.

Nadšená jsem nebyla. Zatímco Hurvínek se Spejblem jsou loutky výsostně stylizované, ona se svým naturalistickým pojetím podobala obrázkům z Vilímkova humoristického kalendář. Kirschner tehdy už Spejbla a Hurvínka naplňoval moderním herectvím, ale ta malá zůstala obsahově i formálně ve stylu dvacátých let. Žasla, plakala, říkala „Rukulíbám“ a dnešním holčičkám neměla co říct.

Iniciovala jsem nejdřív změnu její výtvarné podoby, pak jsem nutila autory, aby pro ni psali tak, jak jsem si přála. A nakonec jsem pro ni začala psát sama.

LN: A co bábinka Hovorková?
Tu jsem si u Kirschnera vydyndala. Vymyslel ji pro mě v roce 1971, aby měl ode mě pokoj. Záviděla jsem mu totiž jeho možnosti herecké exhibice, kdy jedněmi ústy tvořil dva charaktery, rozdílné věkem, humorem i dechorytmem. A když jsem brblala, že mi chybí v divadle ženský pohled na svět, řekl mi můj lenivý muž: „Tak si to napiš sama.“ A já začala. Dneska mám na kontě čtyři hry pro dospělé, tři pro děti, řadu scénářů pro televizi, rozhlas, natočila jsem padesát cédéček, dvě knížky, dva roky jsem spoluvydávala časopis „Hurvajs“. Navíc jsem byla donucena hrát svoje postavy v osmi jazycích. A za to všechno může Kirschner.

LN: Občas padají slova o rodinném stříbře. Mají Spejbl a Hurvínek vůbec někde ve světě srovnání?
Nemají. Dokonce nám je ve světě závidí. Nikde v divadelní historii nic podobného s tak dlouhým trváním neexistuje. Jednou jsem počítala, kolik bodů by už nasbírali do Guinnessovy knihy rekordů. A došla jsem ke stovce. Například Hurvínek má vlastní planetu, jeho jméno nese lokomotiva. Se svými kolegy hrál v devatenácti jazycích pětatřiceti zemí čtyř kontinentů. Mají za sebou knížky, desky, večerníčky, televizní a rozhlasové nahrávky, natočili filmy, hráli v nekonečném počtu světových televizí...

LN: Téměř čtyřicet let žijete za dřevěné loutky. Není to už schizofrenické?
Svoje ego ještě rozpoznám. Ale faktem je, že těch loutek mám pořád plnou hlavu. Na procházce se psem, na dovolené, v noci se mi o nich zdá. Děti mi odrostly, a tak se věnuju těm dřevěným. Vymýšlím projekty, hledám lidi, kteří se jim postarají o budoucnost, hlídám chod divadla. Dost práce.

A pak narazíte na někoho, kdo z těch loutek chce jen vytěžit peníze. Ty nechutné soudní tahanice mě vysilují, ale naštěstí i tahle mince má dvě strany. Tolik podpory ze všech stran bych se asi jinak těžko dobrala. To těší. Děti ty naše panáčky mají rády.

Některým dokonce pomáhají žít.

LN: Povídejte.
Nedávno nás zavolali do motolské nemocnice, že tam leží holčička po těžké operaci mozku. Nekomunikovala, nevnímala ani rodiče, ani sourozence. Nikdo netušil, do jaké míry byl mozek poškozený. Psycholožka, která se ji pokoušela vrátit k životu, jí vyprávěla a mezi jiným zmínila Hurvínka a Máničku. A zdálo se jí, že v očích holčičky něco svitlo. Tak nás zavolala, já vzala Máničku, Martin Klásek Hurvínka a jeli jsme.

Rodiče, lékaři, sestry, všichni čekali, co bude. S Martinem jsme se schovali za čelo postele, nad ním najednou Hurvínek vystrčil ruku a povídá: „Ahoj, znáš mě?“ A ta malá k údivu všech kývla. Vtom vyskočila Mánička a spustila: „Na toho zapomeň, to je rošťák. Mě znáš, viď?“ A na tváři té holčičky se objevil úsměv.

Tak jsme si s ní povídali a já říkám: „Hele, my už musíme jít hrát divadlo, ale ty se tu rychle rehabilituj, a až se uzdravíš, vezmeme tě v divadle tam, kam jiné děti nesmí. Kde naše loutky bydlí.“ Slíbila. Vyšli jsme ven, doktorky plakaly, já plakala. Za čtrnáct dnů byla doma. A teď mi napsala, že už se těší, až za námi do Prahy přijede.

Takové chvíle bych nevyměnila za nic.

LN: Spejbl a Hurvínek jsou tradiční divadlo a žádný loutkářský experiment jim zatím nebyl schopen konkurovat. Máte pro to vysvětlení?
Nejsem odpůrcem experimentu. Naopak si myslím, že čím pestřejší ta divadelní paletu bude, tím líp. Experimentovali jsme i u nás. Byli jsme první, kdo na jeviště přinesl černé divadlo. Jako první jsme vystoupili s živáčkem, aby byl loutkám rovnocenným partnerem. Používáme počítačovou techniku. Ale nic nesmí být samoúčelné. Chceme dětem nechat iluzi, že se dívají na živý svět. Dokonce si myslím, že nemají vidět, kdo loutky ovládá. Kdo s nimi hýbe, mluví za ně. Mají právo na svůj sen.

Možná proto od nich Hurvínek s Máničkou dostávají tolik dopisů.

LN: V televizi dabujete Lízu Simpsonovou. Vidíte nějakou podobnost mezi ní a tou Spejblovou partičkou?
Když se mi před více než deseti lety ozval kamarád režisér Štěpán se Simpsonovými a já je viděla poprvé, nevěřila jsem svým očím. Takové žluté potvory. A pak jsem v nich našla náramné zalíbení. Jsou to takoví Spejblovic po americku. Homer je stejný požitkář jako Spejbl. Marge je celá Kateřina. Intelektuálka rodiny, kterou se neustále snaží polepšovat a moc jí to nevychází. Líza je stejně jako Mánička vegetariánka, šprtka, ekoložka. A Bart? Stejný rošťák jako Bart.

Můžeme jen děkovat, že naše divadlo vzniklo dřív než Simpsonovi, nikdo nemůže říct, že opisujeme. Ale život rodině zřejmě přináší stejné problémy, ať ho žije kdekoliv. ●

HELENA ŠTÁCHOVÁ (59)
začínala v Divadle S + H jako elévka, definitivně nastoupila v roce 1966 po absolvování DAMU. Krátce nato převzala Máničku, ke které v roce 1971 přibyla bábinka. Postupně začala psát hry i režírovat. Od roku 1996, kdy zemřel Miloš Kirschner, ředitel divadla a její životní partner, soubor vede. Kromě toho má za sebou řadu rolí v rozhlase a televizním dabingu.

Foto LN - Jan Zátorský

Tatťuldo, a komu vlastně patříme?

aneb Jak se v Česku dědí po známých umělcích

Peníze a ještě jednou peníze jsou obvykle příčinou sporů o autorská práva po slavných a mrtvých. Jde o snadný zisk bez přičinění, cosi na způsob renty. Aby nedošlo ke křivdě - občas je ve hře také snaha zachovat jakýsi odkaz nebo čest autora. Nejinak je tomu i ve sporu o dřevěného Spejbla a Hurvínka.

DAVID GARKISCH

Foto LN - Jan Zátorský

Ve středu vynese nad oběma loutkami svůj verdikt pražský městský soud. Kdyby loutky byly živé, dalo by se říct, že jim soud přiřkne rodiče. Protože jsou však ze dřeva, rozhoduje se „pouze“ o autorských právech, jakémsi dědičném uměleckém rodičovství jedné ze dvou rozhádaných stran. Proti sobě stojí ředitelka Divadla Spejbla a Hurvínka a manželka zesnulého Miloše Kirschnera Helena Štáchová a Městský úřad sociálních služeb v Plzni.

Spor je už tři roky starý, nepěkně zamotaný a v mnoha ohledech poměrně kuriózní. Ředitelka divadla Helena Štáchová se cítí být majitelkou práv k proslulým dřevěným loutkám. Těch by ji rád zbavil plzeňský městský úřad sociálních služeb. Co ten má společného s autorstvím Spejbla a Hurvínka? Tvrdí, že je dědicem práv. Nechce nahradit divadlo, nechce loutky zamknout ve skříni, po divadle chce jen a pouze peníze.

Pro rozmotání kauzy je nutné vrátit se až do Hurvínkova a Spejblova „dětství“. Divadlo S+H založil v roce 1930 v Plzni (později přesídlilo do Prahy) učitel matematiky a kreslení, později režisér, loutkoherec a scénograf Josef Skupa. Divadlo řídil až do své smrti v roce 1957. Autorská práva na všechna Skupova díla zdědila jeho žena. Po její smrti - Skupovi totiž neměli děti - přešla tato práva na sestru loutkoherečky Skupové. A ta je zase krátce před svou smrtí v sedmdesátých letech odkázala Domovu důchodců v Plzni.

Ani tady ale zamotaná cesta nekončí. Domov důchodců ze zákona nemohl autorská práva přijmout, záhadným způsobem se tedy nehmotné dědictví dostalo bez závěti až k sestřenici Josefa Skupy. Ta zemřela v roce 1988, ale před smrtí sepsala poslední vůli, v níž ustanovila dědicem autorských práv Městský ústav sociálních služeb v Plzni.

Hurvínka vyřezali jako překvapení

Dlouhé roky bylo všechno v pořádku. Divadlo už od Skupovy smrti platilo autorské poplatky vždy tomu dědici, který zrovna vlastnil Skupova práva. Bylo tomu tak i v případě plzeňského městského ústavu. Tomu se však zachtělo většího sousta, a s divadlem rozpoutal válku. Chystalo se totiž natáčení celovečerního filmu Hurvínek a legendy staré Prahy. Pravděpodobně právě požadavky plzeňského městského ústavu producenta odradily a slibný záměr zhatily.

Městský soud se všemi těmito peripetiemi musel prokousat až na počátek - ke zrodu obou loutek. Jádrem sporu je otázka: Kdo vlastně Spejbla a Hurvínka vymyslel?

Divadlo totiž nikdy neupíralo Skupovi jeho částečný (!) podíl na Spejblovi a Hurvínkovi. Dědicům platilo dlouhá desetiletí za Skupovo jediné skutečné spoluautorství ke hře Hurvínek mezi broučky. Také dostávali poplatky ze starých nahrávek, kdy Skupa loutkám propůjčil svůj hlas, za knižní ilustrace a za Skupovy scény, v nichž se loutky pohybovaly.

Na loutky a jejich jména se však Skupovo autorství nevztahuje. Před soudem to žalované divadlo také doložilo. Například diplomem, kterým Skupa děkuje řezbářům Karlu a Gustavovi Noskovým a kde je oba označuje za autory loutek. Hurvínka Noskovi dokonce pro Skupu vyřezali jako překvapení. Autory jmen Hurvínek a Spejbl navíc byli Tomáš a Karel Kovalovi.

Je-li pravdivé tvrzení o mrtvých, co se obracejí v hrobě, nemá v něm klid ani Skupa, ani Kirschner. Jejich „dědici“ dnes stojí proti sobě a přitom prý byli Skupa s Kirschnerem velcí přátelé. Skupa to ostatně před smrtí potvrdil tím, že Kirschnera dokonce písemně ustavil svým nástupcem a předal mu celé divadlo.

V Čechách uznáváme Jánošíky

Kauza Spejbla a Hurvínka je v českých poměrech spíše výjimečná. Ovšem ne snad proto, že by k sobě Češi byli tak hodní. „Autorskoprávních sporů obecně mnoho není, protože většinou nekončí u soudů. Ti lidé se obvykle dohodnou, než aby se soudili,“ tvrdí právnička Veronika Křesťanová. Ta se na autorské právo specializuje a je i spolutvůrcem autorského zákona.

Džungli, která tu po dlouhé roky kolem duševního vlastnictví panovala a snad i panuje, Veronika Křesťanová dobře zná. „Mně to připadá, že tady pořád ještě uznáváme Jánošíky. Chybí nám respekt k duševnímu vlastnictví a k autorským právům,“ soudí. A hned nabízí srovnání: „Dozvěděla jsem se o případu, kdy ve Spojených státech našli u jednoho studenta nelegální kopie autorských děl. A letěl. To si tady nedovedu představit.“

Pro další případ netřeba sahat nijak hluboko do minulosti. Tento týden obžalovalo přerovské státní zastupitelství dva muže, kteří zfalšovali dílo Josefa Lady. Lépe řečeno Ladu na čtyřech kresbách pouze napodobili a pak vydali dvě stě tisíc kusů pohlednic s tímto motivem. Nakupující laici přitom nemají šanci podvod odhalit. Malíř kreseb se však přesto hájí tím, že jde o jeho vlastní motivy a že Ladu rozhodně nechtěl imitovat. Kde je pravda, rozhodne až soud.

K Ladovi se vztahuje i další podobný skandál, byť s mnohem „čestnějšími“ motivy. Před dvěma lety vzbudil poprask obraz Tomáše Vaňka, vystavený u příležitosti Ceny Jindřicha Chalupeckého ve Veletržním paláci. Mladý výtvarník si totiž „dovolil“ sáhnout na lidového mistra Ladu a zvulgarizovat jeho kresbu. Postavičkám přikreslil veliké a hlavně viditelné pohlavní orgány a zcela tak změnil původní kresbu. Dědici Ladových autorských práv dosáhli toho, že dílo bylo - dle zákona - na výstavě překryto plachtou. Tentokrát nešlo o peníze, dědicové prý hájili dobré jméno malíře Lady.

Podobné nesnáze mají potomci Jaroslava Foglara, autora proslulých Rychlých šípů. Na internetu kdosi šíří původní komiksy s upraveným textem nejhrubšího zrna. Takových „autorů“ je však zřejmě víc, a přestože jde nepochybně o porušení autorského zákona, vypátrat viníky je prakticky nemožné.

Kromě toho se ovšem i s Foglarem táhnou spory o dědictví. O jeho pozůstalost se pře Foglarův synovec Petr a Nadace Jaroslava Foglara (paradoxně již několik let zrušená). Foglar totiž před svou smrtí v roce 1999 podepsal závěť, v níž vše odkázal nadaci. Jeho synovci se ale podařilo prokázat, že notářka při podpisu závěti nepostupovala podle zákona. Petr Foglar navíc zpochybnil, zda jeho téměř slepý strýc věděl, co podepisuje. Obvodní soud pro Prahu 3 proto dědictví ponechal příbuznému. Loni však nadřízený městský soud rozsudek zrušil a věc vrátil opět na začátek.

Německý Ferda mravenec

Stejně jako Spejbl a Hurvínek k dětství většiny Čechů a Slováků Ferda mravenec patří. Paradoxně ovšem většina autorských práv k této postavičce leží za hranicemi, v sousedním Německu. Ondřej Sekora mladší, syn stejnojmenného malíře, spisovatele a autora mravence s červeným šátkem, totiž doplatil na svou „zbrklost“. V roce 1981 prodal práva na využití Ferdy mravence tvůrcům (západo)německého televizního seriálu. „Dlouho jsem usiloval o to, aby byly Ferdovy příběhy zfilmovány, ale československá televize o připravené večerníčky neměla zájem. Když přišli Němci s na tehdejší poměry velmi dobrou nabídkou, asi po roce váhání jsem kývl,“ prozradil Sekora před časem časopisu Týden.

Protože nesměl cestovat za hranice, vyžádali si od něj Němci univerzální rozsah užití díla. Dnes tedy smí rozhodovat pouze o vydávání otcových kreseb s Ferdou mravencem a o jeho dramatizacích - ovšem navíc pouze na území České republiky a Slovenska. Se smutnou skutečností se již smířil „Teď se hlavně snažím, aby filmová figurka, dle mého soudu zbytečně podobná disneyovským stereotypům, nepřebila v povědomí lidí autentického Sekorova Ferdu,“ řekl Ondřej Sekora mladší.

Nová hrozba: technologie

Nutno podotknout, že i Češi v sobě postupně hledají úctu k duševnímu vlastnictví a k uznávání autorských práv. Je to dáno nejen tím, že je k tomu tlačí stát a zákon. I zkušenosti těch, co se „spálili“, jsou poučné. A kromě toho si noví tvůrci, umělci, spisovatelé, malíři, divadelníci nebo hudebníci pochopitelně cení své práce, a proto si ji lépe hlídají. Svou šanci na poli autorských práv navíc pochopitelně cítí i noví právníci. Češi tak prostě jen dohánějí náskok ve světě a velmi pozvolna se vzdalují Východu, kde panují ještě děsivější podmínky než ve střední Evropě.

Cesta je to ovšem ještě dlouhá, ne-li nekonečná. Technologie jako je kopírování, skenování, vypalování nosičů hudby nebo elektronické kopírování dávno předběhly hudební, filmový i nakladatelský průmysl a jeho právní řád.

Potvrzuje to i mladá právnička tohoto perspektivního oboru Veronika Křesťanová: „Všichni uznávají, že duševní vlastnictví má obrovskou hodnotu a musí se chránit, jinak je to zkáza pro celou společnost. I ve světě ale autorské právo teprve hledá cestu a směr, kam se ubírat.“ ●

Klasik české lidové tvorby Josef Lada se desítky let po smrti stává terčem ziskuchtivých plagiátorů i nových umělců. Výtvarník Tomáš Vaněk například Ladovým postavičkám přikreslil pohlavní orgány - jeho dílo bylo nakonec na výstavě ve Veletržním paláci přikryto plachtou.

Foto ČTK - Jan Litomiský

Práva na nejznámější dílo Ondřeje Sekory - Ferdu mravence leží za hranicemi. O Foglarovo dědictví se vedou stále nekončící spory.
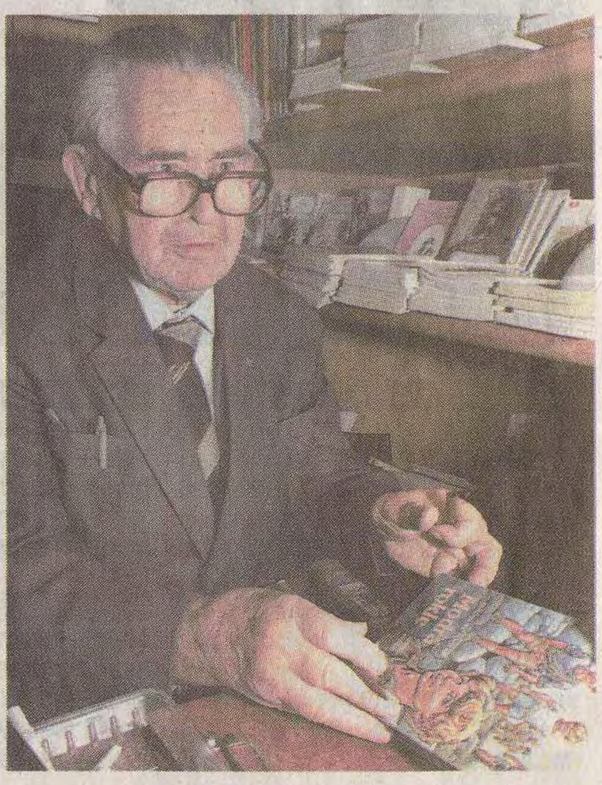
Foto ČTK - Josef Mucha, Michal Kamaryt